

"Petraella Ortuyan"
by *Katerina Zacharopoulou*

Όχι μόνο οι μνήμες μας αλλά και οι λησμονιές μας έχουν ένα «κατάλυμα».
Not only our memories but also our forgetfulness have a place of “shelter”.

Gaston Bachelard, *Η Ποιητική του Χώρου / The Poetics of Space*

Petronella Oortman

της Κατερίνας Ζαχαροπούλου / by Katerina Zacharopoulou

Περπατώντας στους δρόμους του Άμστερνταμ τον εικοστό πρώτο αιώνα, ο διαβάτης απορεί με τα φωτισμένα ανοικτά παράθυρα, με τα στιγμιότυπα καθημερινής οικειότητας τα οποία παραδίδονται φαινομενικά ανεπιτήδευτα στον περαστικό. Ίσως όμως να μην είναι ακριβώς έτσι. Ίσως αυτή η πρό(σ)κληση να μην είναι αθέλητη αλλά να επιθυμεί τον έξωθεν έλεγχο, να αποτελεί μία μελετημένη απόδυση που περήφανα διακηρύσσει πως δεν υπάρχει κάποιο μυστικό. Η δυναμική σχέση ανάμεσα στο ιδιωτικό και το δημόσιο διέπει δημιουργικά τα απαιτητά ανεπιτήδευτα έργα τέχνης του ολλανδικού «Χρυσού Αιώνα», τόσο τους περιζήτητους πίνακες των φημισμένων (και ακριβοπληρωμένων) ζωγράφων όσο και τα χαμηλόφωνα οικιακά τεμένη, όπως το περικαλλές κουκλόσπιτο της Petronella Oortman, συζύγου του εμπόρου Johannes Brandt. Καθώς η ματιά μας περιπλανάται στα δωμάτια αυτού του μικρογραφικού απολιθώματος αστικής επιδειξιμανίας, αναρωτιόμαστε κατά πόσον αποτυπώνεται σε αυτό μία νευρωτική αναμύηση ή μία χαρά της ζωής γεμάτη αυτοπεποίθηση.

Ο διάλογος της Κατερίνας Ζαχαροπούλου με το κουκλόσπιτο της Petronella Oortman εκτονώνει αυτή τη δυναμική σχέση διοχετεύοντάς τη μέσα από το διπτό πρίσμα του χρόνου και της ταυτότητας, ως μία ακτίνα φωτός που εγγράφεται στον τοίχο μιας προβολής. Τα οράματα βίου που δημιουργεί, ιδωμένα μέσα από μια έμφυλη προοπτική και τοποθετημένα σε θερμούς περικλειστούς χώρους, υπερβαίνουν την λαθραία οικειότητα και υφαίνουν μία συναισθηματική εμπειρία. Οι επισκέπτες της έκθεσης καλούνται να αφαιρέσουν τον εξωτερικό τοίχο του Μουσείου Μπενάκη ως να ήταν ένα κουκλόσπιτο, να γίνουν οι ίδιοι *homines ludentes*. Θα ήθελα εκ μέρους της Διοικητικής Επιτροπής του Μουσείου Μπενάκη και της τριμελούς Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος να συγχαρώ την καλλιτέχνη, Κατερίνα Ζαχαροπούλου, και να ευχαριστήσω το Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης – Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και ειδικά τη διευθύντριά του και επιμελήτρια της έκθεσης Συραγώ Τσι-άρα καθώς και τον χορηγό Outset Contemporary Art Fund (Greece).

*Δρ Γιώργης Μαγγίνης
Μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής
Μουσείο Μπενάκη*

Perambulating the streets of twenty first-century Amsterdam, one is struck by the openness of domestic life, the radiant luminosity of shutterless windows framing homely snapshots which are exposed to the passer-by's gaze almost haphazardly—or aren't they? Is this eavesdropping an inadvertent possibility or a provocation to scrutiny, a measured opening-up proudly proclaiming that there is nothing to hide? And how is this tension sublimated into the deceptively intimate works of art of the Dutch 'Golden Century'—either exclusive canvasses by renowned (and stridently commercial) masters or low-key sanctuaries to domesticity, like the resplendent dollhouse of Petronella Oortman, wife of the merchant Johannes Brandt? As our gaze travels across the rooms of this miniaturized fossil of bourgeois exhibitionism, we question whether we are in the presence of a neurotic digestion or an assertive celebration of life.

Katerina Zacharopoulou's dialogue with Petronella Oortman's dollhouse discharges this tension by projecting its dichotomies through the combined lenses of time and identity, literally as a ray of light hits the projection (video) wall. Her visions of gendered life-stories within warm inner places go beyond exchanges of spied intimacies; they weave an immersive emotional experience. Visitors to this exhibition are invited to remove the outer wall of the Benaki Museum building as if it were itself a dollhouse; they are encouraged to become themselves *homines ludentes*. On behalf of the Board of Trustees of the Benaki Museum and of its Executive Committee, I would like to congratulate the artist, Katerina Zacharopoulou, and extend thanks to the Center of Contemporary Art – State Museum of Contemporary and its director and curator of this exhibition, Syrago Tsiara, as well as the exhibition sponsor Outset Contemporary Art Fund (Greece).

*Dr George Manginis
Member of the Executive Committee
Benaki Museum*

Όταν τα χέρια θυμούνται

Ήταν τα χέρια μιας γυναίκας, ο πόνος της απώλειας και η ανάγκη της μνημόνευσης που γέννησαν την τέχνη, σύμφωνα με τον αρχαιοελληνικό μύθο. Πρόκειται για την Κόρα, ή κατ' άλλους Καλλιρρόη, θυγατέρα και βοηθό του αγγειοπλάστη Βουτάδη που πήρε κάρβουνο και σχεδίασε με τα δάχτυλά της πάνω στον τοίχο του σπιτιού της στην Κόρινθο το περίγραμμα της σκιάς του αγαπημένου της, όταν εκείνος την εγκατέλειψε. Στη συνέχεια -όπως μας διηγείται ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος- ο Βουτάδης ακολουθώντας το αρχικό σχέδιο της κόρης του, έφτιαξε ένα πήλινο γλυπτό με το πρόσωπο του νέου για να διατηρήσει για πάντα τη μορφή του αγαπημένου προσώπου στη μνήμη της Κόρας.

Κι έτσι γεννήθηκε η τέχνη, από τον πόνο και την αδήριτη ανάγκη να προσδώσεις υλική μορφή, ανθεκτική στο χρόνο, στα συναισθήματα και τα βιώματά σου.

Το πολιτισμικό υπόβαθρο των μύθων μάς αποκαλύπτει συχνά πολύ περισσότερα για τις διαχρονικές ανθρώπινες αγωνίες από την ίδια την ιστορία, στην επίσημη τουλάχιστον εκδοχή της. Η τέχνη εξάλλου είναι εκείνη που δίνει συχνά πρόσωπο στους αφανείς του παρελθόντος, παγώνει και εικονογραφεί τη συλλογική και ατομική μνήμη με τη μορφή κειμένου ή εικόνας.

Πώς άραγε θα γνωρίζαμε τις συνθήκες ζωής μιας αστής στην Ολλανδία του 17ου αιώνα, όπως η Petronella Oortman, αν όχι μέσω της μυθοπλασίας, της ζωγραφικής, ή της δικής της απόφασης να περιγράψει το οικιακό σκηνικό της ιδιωτικής της ζωής με τη μορφή ενός κουκλόσπιτου;

Προφανώς πρόκειται για μια επιλεκτική, διαμεσολαβημένη από τα χέρια κάποιου ανώνυμου τεχνίτη, ανάκληση και παγίωση της μνήμης του πραγματικού σπιτιού, η οποία ωστόσο καθίσταται δυνατή μόνο όταν η βούληση της δημιουργού απαιτήσει την υλοποίηση της μνημόνευσης.

Και είναι η ίδια η βούληση, ή έστω η ενστικτώδης ανάγκη, μιας σύγχρονης δημιουργού που ζει στην Αθήνα σήμερα να επισκεφτεί εκ νέου τα υλικά ίχνη του παρελθόντος μιας γυναίκας που δεν γνώρισε ποτέ και από την οποία τη χωρίζουν τρεις αιώνες. Εκεί διαφέρει η ανάμνηση από τη μνημόνευση, η πρώτη μπορεί να είναι μια ασυνείδητη λειτουργία που εκκινεί τυχαία από διάφορες συγκυρίες, ενώ η δεύτερη ενέχει τη συνειδητή επιλογή της ανάκλησης μιας μνήμης.

Η επιλογή λοιπόν της Κατερίνας Ζαχαροπούλου να επικοινωνήσει με την Petronella Oortman έδωσε μορφή σε ένα σύγχρονο έργο τέχνης που αξιοποιεί τα σημερινά εργαλεία κατασκευής και αναπαραγωγής της εικόνας, το βίντεο, την περφόρμανς, την εγκατάσταση. Η Κατε-

ρίνα Ζαχαροπούλου συνθέτει μέσα από μινιατούρες και σκηνοθετεί τα δικά της οικιακά σκηνικά μέσα στα οποία η γυναίκα που η ίδια επινοεί, κατοικεί, συλλογίζεται, εργάζεται, περπατά, διαβάζει, αναπολεί το παρελθόν, πάντα μόνη, περιτριγυρισμένη από τον μικρόκοσμο της καθημερινότητας που εγγυάται την ασφάλεια και συγχρόνως την απομόνωσή της από την εξωτερική πραγματικότητα. Το σπίτι εμπεριέχει την ένοικο, περικλείει την ταυτότητα και τον προορισμό της να διαφυλάξει ό,τι δίνει νόημα στην ύπαρξή της.

Τι γίνεται όμως όταν τα «εν οίκω» δημοσιοποιούνται, εκτίθενται στη δημόσια θέα και γίνονται κτήμα των θεατών;

Τότε ξεκινά μια δεύτερη διεργασία εμπλοκής και ανταλλαγής ανάμεσα στο ιδιωτικό και το δημόσιο. Τότε το οικιακό σκηνικό στις ποικίλες εικαστικές εκδοχές του μετατρέπεται σε ένα ζωντανό πεδίο όπου προβάλλονται και ξεδιπλώνονται προσωπικά βιώματα, ανησυχίες, προσδοκίες και διαψεύσεις των ανθρώπων που συνδιαλέγονται με το εικαστικό έργο.

Η τέχνη ως πεδίο μεταβίβασης και ανταλλαγής προϋποθέτει βέβαια την πρωταρχική σύλληψη, επεξεργασία και σκηνοθεσία της εικόνας από τον καλλιτέχνη. Προϋποθέτει δηλαδή μια συνολική ενεργοποίηση νοητικών λειτουργιών και αισθήσεων, μια τεχνολογική σύμβαση που εγγράφει ολόκληρο το σώμα του καλλιτέχνη

στη δημιουργική διαδικασία. Μόνο τότε αποτυπώνεται ευκρινώς η χειρονομαϊκή ταυτότητα του δημιουργού, έτσι ώστε να δοθεί μορφή σ' εκείνο που τα δάχτυλα θυμούνται, ανασύρουν και ανασυνθέτουν και μόνο τότε η τέχνη συνδιαλέγεται με τον αποδέκτη της με όρους γόνιμης διαπλοκής.

Η Κατερίνα Ζαχαροπούλου στην Petronella Oortman βρίσκεται στην πιο ώριμη και ολοκληρωμένη στιγμή της. Το ξεδίπλωμα του έργου της με τη μορφή βιντεο-τοιχογραφίας πέντε χρόνια πριν στο Μπέ-ν-Χαμάμ της Θεσσαλονίκης έχει εγγραφεί στη μνήμη όσων είχαμε την τύχη να το μοιραστούμε ως μια απόλυτα εύστοχη συνομιλία ενός σύγχρονου καλλιτεχνικού έργου με το αρχιτεκτονικό πλαίσιο της μνήμης που περικλείει το ίδιο το κτήριο. Η εκ νέου εκδίπλωση του έργου στο Μουσείο Μπενάκη αποφορτίζει την εικαστική εγκατάσταση από το μνημειακό της περίβλημα και την θέτει σε μία αμεσότερη συνομιλία με τον θεατή. Αυτό που μένει αλώβητο είναι η ουσία της τέχνης, η ενάργεια της μεταβίβασης στον πυρήνα της σύλληψης.

Δεκέμβριος 2016

*Συραγώ Τσιάρρα
Ιστορικός Τεχνης, Διευθύντρια ΚΣΤΘ*

When hands recall

According to the Greek myth, it was a woman's hands, the pain of perdition, and the need for remembrance that gave birth to art. It was Cora, or Callirhoe according to other sources, the daughter and assistant of the potter-maker Butades of Sicyon, who took charcoal and painted with her fingers on the wall of her house in Corinth the outline of her lover's form after he left her. Then, as narrated by Pliny the Elder, Butades created—according to his daughter's original drawing—a clay sculpture of the young man's face in order to eternally maintain the beloved man's shape in Cora's memory.

And thus, art was born: out of the pain and the overwhelming need to assign material and temporally enduring shape to feelings and experiences.

The cultural bedrock of myths often manifests far more about the diachronic human concerns than what the stories themselves do—at least in their official version. After all, it is art which often animates the inconspicuous residing in the past; it consolidates and illuminates the collective and individual memory in the form of a text or an image.

How else we could possibly know anything about the life of a 17th century bourgeois woman in the Netherlands like Petronella Oortman, if not via literature, painting, or her own decision to describe the domestic scene of her private life through the shape of a dollhouse?

Obviously, it is a selective—through the hands of an anonymous craftsman—recollection and consolidation of the memory of a real house, which nevertheless becomes possible only when the artist's accord demands the actualization of remembrance.

It is the accord itself, or at least the instinctual need, of a contemporary artist living in Athens today to visit anew the material traces of a woman's past, whom she never met and who lived three centuries ago. This is where memory and remembrance differ; the former can be an unconscious function, triggered by various circumstances; the latter contains the conscious choice of recalling a particular memory.

Hence, Katerina Zacharopoulou's choice to communicate with Petronella Oortman gave shape to a contemporary artwork which fully realizes the up-to-date image construction and reproduction tools: video, performance, installation. Through miniatures, Katerina Zacharopoulou composes and directs her own domestic

scenes, in which the woman that she creates actually dwells, contemplates, works, walks, reads, and calls incidents to mind; always alone, surrounded by the microcosm of daily life, which guarantees her the security as well as isolation from external reality. The house contains the tenant, confining her identity and destiny to preserve whatever gives meaning to her existence.

But what happens when the 'domestic affairs' go public, exposed to and becoming possession of the viewers?

This is when a second procedure of engagement and exchange between the private and the public takes place. In that moment, the domestic scene, in its various artistic versions, is transformed into a living field, where personal experiences, concerns, aspirations, and failures of the people who are in a dialectic with the artwork are being projected and unfolded.

As a field of transmission and exchange, art naturally assumes the original conception, editing, and directing of the image by the artist. That is, it presupposes an overall innervation of the cognitive functions and emotions; a technological convention which encompasses every part of the artist's body in the creative procedure. Only then the gestural identity of the artist is explicitly impressed, so as form may be assigned to what the fingers

remember, recall, and re-compose; only then art can be in a dialectic with its recipient, on terms of creative interweaving.

In Petronella Oortman, Katerina Zacharopoulou reaches her most mature and complete moment. The way her work unfolded in the form of a video mural five years ago at the Bey Hamam in Thessaloniki is registered in the memories of those who were present as an undeniably apt dialogue between a contemporary artwork and the mnemonic architectural frame embodied in the building itself. The re-presentation of the work at the Benaki Museum removes the artistic installation from its monumental encasement and exhibits it in a more direct dialogue with the viewer. What remains intact is art's essence, the lucidity of the transmission to the conception's core.

December 2016

*Syrago Tsiara
Arti Historian, CACT Director*

Περί Κουκλόσπιτου... ή τα του βίου μέσα σε ένα ντουλάπι.

Όταν είδα για πρώτη φορά το Κουκλόσπιτο της Petronella Oortman πίσω από μια τρίμητρη γυάλινη βιτρίνα στο Rijksmuseum ένοιωσα έναν βαθύ πόνο ταυτόχρονα με μια έντονη συγκίνηση. Είδα μπροστά μου ένα αριστουργηματικό έργο οικιακού πολιτισμού, ένα ντουλάπι ανοιχτό σε κάθε περίεργο βλέμμα που θέλει να δει πίσω από παράθυρα και πόρτες πώς κυλά η ζωή. Η παράδοση των ανοιχτών χωρίς κουρτίνες παραθύρων στην Ολλανδία μου έφερε στο νου δικές μου περιέργειες που ακόμη και σήμερα, μακριά πολύ από την παιδική ονειροπόληση, με κάνουν να θέλω να δω τι συμβαίνει μέσα στα σπίτια των ανθρώπων, τι κρύβουν τα ελάχιστα που μπορεί κανείς να δει από το δρόμο, πώς ζουν οι άνθρωποι πίσω από τις μισάνοιχτες κουρτίνες και το ημίφως των δωματίων τους.

Άρχισα να συλλέγω αντικείμενα, μινιατούρες επίπλων που έμοιαζαν οικείες και οργάνωσα έναν κόσμο απ' όπου μπορούσα να παρατηρώ με την ψυχία μου τα του βίου. Το σκηνογραφικό περιβάλλον εξυπηρέτησε το βίωμα και αυτό με τη σειρά του κάλεσε την φυσική μου παρουσία μέσα σε έναν κόσμο αδιανόητης εισόδου. Τα αντικείμενα, τα έπιπλα, τα θραύσματα, το χαρτί, τα ρούχα, ακόμη και η μουσική (prelude in E-Minor του Σοπέν) είναι το ντεκόρ μιας ψυχικής ενσυναίσθησης. Τα δωμάτια είναι οι κυψέλες μιας καθημερινότητας φανταστικής και απραγματοποίητης.

Το Κουκλόσπιτο της Petronella Oortman είναι έκθεμα. Εκθέτει τον πλούτο της ιδιοκτήτριας στο διηνεκές, όχι μόνο ως οικονομικό μέγεθος, πολύ περισσότερο ως επίτευγμα της εμμονής της για ομορφιά και παρηγοριά.

Μέσα του ελλοχεύει ο θρήνος της γυναικείας μοναχικότητας, η αδυναμία ζευγαρώματος, η παραδοχή της απουσίας. Οι άδειοι από ανθρώπους χώροι μέλλει να κατοικηθούν από τις προθέσεις των θεατών του Κουκλόσπιτου.

Το Κουκλόσπιτο δεν είναι παιχνίδι. Είναι η προσομοίωση μιας ζωής που αδυνατεί να ανταποκριθεί στις προσδοκίες της κατόχου του.

Η Νόρα του Ίψεν εγκαταλείπει το σπιτικό της κλείνοντας την πόρτα πίσω της.

Η Πετρονέλλα Οορτμαν ανοίγει το σπιτικό της σε κοινή θέα, όλες οι πόρτες ανοιχτές. Ποιος μας επιβεβαιώνει ότι αυτή δεν είναι μια πράξη αποχώρησης από την ιδιωτικότητα?

Θέλησα να υποδυθώ μια γυναίκα που επιθεωρεί τη ζωή της κατασκευάζοντάς την ενώ κρατά μεγεθυντικό φακό. Χειρονομίες της ζωής και πράξεις απλές, όσο η αναμονή, το κάθισμα, το περπάτημα, το σφουγγάρισμα, ο ρεμβασμός, η νευρικότητα, το βλέμμα, η μου-

σική, το γράψιμο, έστησαν ένα άχρονο οικιακό τοπίο. Πολλά χρόνια ασχολούμαι με το Σπίτι στη δουλειά μου, αλλά και με τις αφηγήσεις, τις εξομολογήσεις, τις προσκλήσεις του Άλλου. Η Πετρονέλλα Όορτμαν είναι από τα πρόσωπα που με κάνουν να κατευθύνομαι προς το μέρος που κατοικούν. Θα μπορούσε να είναι καλλιτέχνης, πως φαντάστηκε και κατασκεύασε αυτό το αριστούργημα? Όμως ήταν απλώς μια γυναίκα του 17ου αιώνα, πλούσια αστή που ακολούθησε το ένστικτό της και άφησε στην ιστορία ένα τεκμήριο πολιτισμού. Μέσα από αυτό το τεκμήριο, μου έδωσε το λόγο να μιλήσω για τα Σπίτια -Εστίες και τις ακυρωμένες επιθυμίες.

Σήμερα η τελευταία μου σκέψη ακουμπάει στις γυναίκες που χάνουν τα σπίτια τους, τις άστεγες στο δρόμο που συχνά συναντώ όταν γυρνώ στο δικό μου σπίτι, τις ανέστιες γυναίκες των χαμένων οικογενειών, των χαμένων σχέσεων, των θλιβερών ισογειών της πόλης που στεγάζουν ανθρώπους από άλλες πατρίδες, άλλα νοικοκυριά, άλλες καθημερινότητες. Σκέφτομαι όλα τα οικιακά αντικείμενα, οχυρά στην κακοτυχία και την μοναξιά που χάνονται σε διαδρόμους μετακομίσεων πάσης φύσεως.

Καλώ την Πετρονέλλα Όορτμαν να ζήσουμε για λίγο μαζί όχι γιατί μοιάζουμε μα γιατί οι διαφορές μας κάνουν το κουκλόσπιτό της αφορμή για κατοικήσεις, δικές μου, άλλων, από παντού.

Το δικό μου κουκλόσπιτο δεν είναι ντουλάπι, είναι προβολές στους τοίχους, όπως ακριβώς τα όνειρα των ανθρώπων όταν αυτά προβάλλονται στα μισοσκότεινα δωμάτια των σπιτιών τους, εάν τα έχουν...

Ζούμε εξωτερικά τον εσωτερικό μας βίο, συχνά δημιουργούμε ασπίδες προστασίας από έπιπλα, καναπέδες, τραπέζια, πορσελάνες, υφάσματα, φωτογραφίες σε κάδρα. Ένα οχυρό απέναντι στο ασκεπές, ξύλινα μικρά στέγαστρα ψυχικών φαινομένων εξαιρετικά ισχυρών, που όταν μείνουν άστεγα θεριεύουν ακόμη περισσότερο. Στο ντουλάπι με τα γυαλικά κατοικούν οι γονείς και οι παππούδες μας, μνημονεύονται οι ενώσεις και οι χωρισμοί μας, οι επιστροφές και οι αναχωρήσεις μας. Η Μεγάλη Χειρονομία απουσιάζει, δεν χωράει στο Κουκλόσπιτο. Είναι το σπίτι των προσδοκιών και των ενθυμημάτων τους στον χρόνο. Ίσως γι' αυτό δεν είναι παιχνίδι.

Κατερίνα Ζαχαροπούλου

Of Doll House... or, life in a cupboard

When I first saw, behind a three-meter high glass case in Rijksmuseum, Petronella Oortman's Dollhouse, I felt an intense pain and I was also extremely touched. In front of me lied a masterful artwork of domestic culture; an open cupboard for every curious person that wants to see—behind closed doors and windows—how life unfolds. The Dutch tradition of the shutter- and curtain-free windows reminded me of my own inquisitiveness, which, even today, far away from my childhood daydreaming, still makes me wonder about what is happening in people's houses: what lies behind the very few visible things one can witness from the outside? How do people live their lives behind the ajar curtains and their rooms' penumbras?

I began collecting objects; miniature furniture that seemed familiar, and I set up a world from which I could observe life's course in tranquility. The scenographic background served the experience itself and, in turn, physically invited me inside a world otherwise impossible to access. The objects, miniatures, furniture, fragments, paper, clothes—even the music (Chopin's prelude in E-Minor)—make the décor of an emotional empathy: The rooms constitute compartments of an imaginary and chimerical daily round.

Petronella Oortman's Dollhouse is an exhibit. It demonstrates the owner's wealth in perpetuity; not merely money-wise, but even more so, as an accomplishment of her obsessiveness with beauty and consolation.

Inside lurks the lament for female loneliness, the inability to form relationships, the recognition of absence. Empty spaces will be populated by the intentions of the Dollhouse's viewers.

The Dollhouse is not a toy; rather, it is the simulation of a life that cannot meet its owner's expectations.

Ibsen's Nora leaves her household by shutting the door behind her.

Petronella Oortman opens up her house to public view: all the doors are open. Who can reassure us that this is not an act of renouncing privacy?

I sought to personate a woman who inspects her life, constructing it while holding a magnifying glass. Gestures and simple daily acts set up a timeless domestic scene: waiting; sitting; walking; mopping; daydreaming; being nervous; a glance; music; writing. For many years, I have been working on the House, as well as the narrations, confessions, and challenges of the Other. Petronella

Oortman is one of the persons that direct me towards the place they can be found. She could have been an artist—after all, how did she conceive and create this masterful work? Yet, she was just a woman living in the 17th century; a rich bourgeois who followed her instinct and left behind a token of culture. It was through this token that I found the way to be able to talk about Houses-Households and unfulfilled wishes.

Today, my ultimate thought is with the women that lose their homes; the vagrant women that I often meet when I return to my own house; the homeless ones of lost families and relationships; the women residing in the city's gloomy ground floors, which host people from many countries with different traditions and daily routines. I think of the domestic objects that act as strongholds against adversity and loneliness, getting lost in corridors of moving in and out in every possible way.

I invite Petronella Oortman to live with me for a short while; not due to some similarity that we share, but because our differences make her Dollhouse the occasion for occupancies: mine; of other people; from every direction.

My own dollhouse is not a cupboard; instead, it is projections on walls, just like people's dreams when they emerge in the ill-lit rooms of their houses... if they own one.

We live externally our internal lives, often making protection shields made up of furniture (sofas, tables), porcelains, fabrics, framed pictures. A fortress across the roofless; small wooden shelters of extremely powerful emotional phenomena, which, once left homeless, become even more powerful. In the cupboard of glassware reside our parents and grandparents, our forming of relationships and separations are mentioned, as do our returns and departures. The Great Gesture is absent; it does not fit into the Dollhouse. The latter is the house of our expectations and their memories in time. Perhaps this is why it is not a toy.

Katerina Zacharopoulou

Το Γράμμα

Το Γράμμα είναι μια πρόσκληση προς την Πετρονέλλα Όορτμαν. Η καλλιτέχνης την προσκαλεί να έρθει και να μείνει λίγες μέρες μαζί της. Της περιγράφει το σπίτι της και τον τρόπο της ζωής της. Καθώς γράφει το γράμμα ακούει το Πρελούδιο σε E-Minore, Νο 4 του Σοπέν. Η μουσική διαχέεται ως αισθηματική απουσία. Συνοδεύει όλο το έργο, όλες τις σκηνές.

The Letter

The letter is an invitation to Petronella Oortman. The artist invites her to come and stay with her a couple of days. She is describing her house and the way she lives. While she is writing the letter, she is listening to Chopin's Prelude in E-Minore, no. 4. Music here takes the role of an emotional absence. It accompanies the whole work, all the scenes.

600 000000 000 000
000000 000000 000000
000000 000000

000000 000000
000000 000000

000000 000000

Δωμάτιο Αναμονής

Η Γυναίκα φορά άσπρο φουστάνι, μοιάζει με νύφη. Τα μαλλιά της είναι άσπρα σε μοντέρνο στιλ. Εισέρχεται σε ένα δωμάτιο και κάθεται σε έναν καναπέ. Στοχάζεται, αναμένει, δυσφορεί, δροσίζεται από μία ασημένια κανάτα. Ύστερα από λίγο σηκώνεται με δυσκολία, γονατίζει και συρόμενη αργά εγκαταλείπει το δωμάτιο. Η αναμονή την έχει καταβάλει.

Waiting Room

The woman is dressed in white, like a bride. Her hair is white but in a modern way. She enters a room and sits on a sofa. She is imagining, then she is refreshing herself from a silver jar. She is holding a fan. After a while she stands up-with difficulty-she kneels and then she leaves the room dragging herself. Waiting has put her down.

Δωμάτιο Αναμνήσεων

Η Γυναίκα κάθεται επάνω σε μια διάφανη μπάλα. Περιβάλλεται από διάφορα προσωπικά ενθυμήματα, φωτογραφίες γάμων, γοβάκια, πορσελάνες, ένα πιάνο. Κρατά ένα άλμπουμ με οικογενειακές φωτογραφίες και το ξεφυλλίζει. Κάποια στιγμή σταματά, με ένα ψαλίδι κόβει τα νύχια της και τα μαλλιά της. Μια ιεροτελεστία πένθους.

Memory Room

The woman is sitting on a glass bowl. She is surrounded by different souvenirs –personal mementos– photographs, pumps, porcelains, a piano. She is holding an album with family photographs and scissors. After looking at the album she cuts her nails and hair. A ceremony of grief.

Δωμάτιο Καθαρισμού

Η Γυναίκα καθαρίζει το πάτωμα μιάς κρεβατοκάμαρας, επίμονα σαν να θέλει να καθαρθεί η ίδια μέσα από αυτή την πράξη. Διάφορα αντικείμενα μέσα στο δωμάτιο υποδηλώνουν το Δράμα του Έρωτα και της Ψυχής. Ο ήχος από το σφουγγάρισμα οξύνεται, η ανησυχία αυξάνεται.

Cleaning Room

The woman is cleaning the floor of a bedroom. She is doing that persistently as self purification through this action. Different objects in the room indicate the Eros and Psyche drama. The sound of scrubbing the floor increases anxiety.

Δωμάτιο Ανάγνωσης

Η Γυναίκα φορά κόκκινη βελούδινη ρόμπα. Κάθεται φιλάρεσκα με τα γυμνά της πόδια σταυρωμένα. Κρατά ένα σημειωματάριο. Ξεκινά έναν μονόλογο με αυτό. Κανείς δεν ακούει. Μοιάζει αδιάφορη για το περιβάλλον γύρω της. Νοιάζεται μόνο για τον εαυτό της. Αισθάνεται ήρεμη και ευχαριστημένη έτσι...

Reading Room

The woman wears a red velvet robe. She is sitting with coquetry with her nude legs crossed. She is holding a notebook. She starts a monologue with it. Nobody listens. She looks indifferent for everything around her. She only cares for herself. She feels calm and pleased with that.

Δωμάτιο Περπατήματος

Η Γυναίκα περπατά στο δωμάτιο με καρτερία. Περνά την ώρα κοιτώντας γύρω της. Ύστερα κάθεται. Ξαφνικά ένας ελαφρύς αέρας φυσά στο δωμάτιο.

Walking Room

The woman is walking in a room with endurance, she is spending her time looking around, sitting down. Suddenly a light rush of air is blowing in the room.

Δωμάτιο του Νερού

Η Γυναίκα εισέρχεται σε ένα φωτεινό, πολυτελές δωμάτιο. Κρατά άσπρα διαφανή χαρτιά, σαν να πρόκειται να αμπαλάρει. Τσαλακώνει τα χαρτιά, τα πετά κάτω. Ξαφνικά δυνατός ήχος από νερό που τρέχει την περικυκλώνει. Η Γυναίκα αισθάνεται απομονωμένη, κινείται γρήγορα πάνω – κάτω. Εδώ είναι σαν φυλακή.. δεν μπορεί να δραπετεύσει. Ο ήχος του νερού σταματά. Εκείνη εγκαταλείπει το δωμάτιο, σε λίγο επιστρέφει...

Water Room

The woman enters a luminous, luxurius room. She is holding white transparent papers, as if she is going to pack up. She crumples the papers, she throws them down. Suddenly a sound from falling water surrounds her. The woman feels isolated, she moves up and down. This is like a prison, she cannot escape. The sound of falling water stops. She leaves the room, then she comes back.

Τα μάτια

Ένα μικρό παιδί, παρακολουθεί σαν άγγελος από ψηλά όλα όσα συμβαίνουν μέσα στο κουκλόσπιτο. Άγρυπνο βλέμμα διαρκές πάνω στην ανθρώπινη ψυχή.

The Eyes

Like an angel from above, a small child observes everything that occurs inside the dollhouse; an enduring, watchful eye on the human soul.

Έρωτας και Ψυχή

Η παράσταση έρωτας και ψυχή είναι φωτογραφία από μια ζωγραφιά του Placido Fabris. Αγοράστηκε από μια υπαίθρια αγορά παλαιοπωλών στη Βενετία. Συνοδεύει την Γυναίκα σε όλες τις ώρες της μέσα στα δωμάτια του κουκλόσπιτου. Ένα αντίγραφο, μινιατούρα του γλυπτού του Canova «έρωτας και ψυχή» παίζει και αυτό το ρόλο του στην διακόσμηση των δωματίων. Η παράσταση συνοδεύει τη γυναίκα ως μοιραία κατάσταση της ζωής.

Eros and Psyche

The image "love and psyche" is a photograph of a painting by Placido Fabris. It was purchased from an outdoor flea market in Venice. It accompanies the Woman at all times in the rooms of the doll-house. A miniature, a copy of Canova's sculpture "Eros and Psyche", also plays its role in the decoration of the rooms. The image accompanies the woman as a fatal situation of life.

Ο ωρολογοποιός

Το βίντεο γυρίστηκε στη Βενετία σε ένα μαγαζί με antiques και παλιά ρολόγια. Ο Ωρολογοποιός προσπαθεί να επιδιορθώσει ένα παλιό ρολόι. Το βίντεο προβάλλεται επάνω και μέσα σε ένα ντουλάπι σαν αυτό να είναι η βιτρίνα του μαγαζιού στη Βενετία. Ο χρόνος έχει σταματήσει στο παρελθόν, ο ωρολογοποιός εργάζεται ώστε να αποκαταστήσει τη ροή του.

The watchmaker

The video was created in Venice, in a shop with antiques where the watchmaker was trying to correct an old clock. The video is projected on an old cupboard, as if it was the showcase (vitrine) of the shop in Venice. Time has stopped in the past but the watchmaker is still working so that he restores its flow.

Bey Hamam Θεσσαλονίκη 2011 - Η Petronella Oortman στο Bey Hamam
Bey Hamam Thessaloniki 2011 - Petronella Oortman in Bey Hamam

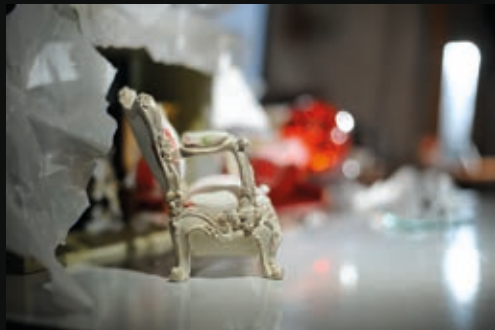

Gallery Bernier/Eliades 2012 - «Το Σπίτι»
Gallery Bernier/Eliades 2012- "The House"

Μουσείο Μπενάκη 2017 - Το κουκλόσπιτο της Petronella Oortman στο Μουσείο Μπενάκη
Benaki Museum 2017- Petronella Oortman's Dollhouse at the Benaki Museum

Κατερίνα Ζαχαροπούλου

Η Κατερίνα Ζαχαροπούλου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1958. Μαθήματα σχεδίου, ζωγραφικής, ιστορίας και θεωρίας της τέχνης από το 1982 μέχρι το 1987. Από το 1990 ως το 1994 παρακολούθησε παιδαγωγικά σεμινάρια για τη σύγχρονη τέχνη στο Centre Georges Pompidou, στο Παρίσι. Το 1998 έλαβε υποτροφία από την Αμερικανική Πρεσβεία, την Ελληνοαμερικανική Ένωση και το Chicago Artists International Program, του Chicago Cultural Center, όπου δημιούργησε in situ έργο στο Μουσείο Αρχιτεκτονικής και Ντιζάιν ενώ παράλληλα οργάνωσε εκπαιδευτικά προγράμματα σε σχολεία της ομογένειας.

Το εικαστικό της έργο περιλαμβάνει κυρίως κατασκευές, εγκαταστάσεις, φωτογραφία και βίντεο. Διερευνά τη σημασία της μνήμης και της υποκειμενικότητας στην τέχνη, αλλά και την ιδιαίτερη σχέση του δημιουργού με το έργο του, σε συνάρτηση με τους εκάστοτε θεσμούς, με την ιστορία της τέχνης και μέσω αυτής, τη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα. Από τα χαρακτηριστικά μοτίβα της δουλειάς της είναι οι 'εγκιβωτισμοί' που παραπέμπουν σε κλειστά πλαίσια σαν κουτιά ή σπίτια, με εμφανή θεατρικά στοιχεία και αναφορές σε διαχρονικά στερεότυπα. Από το 2006 εστιάζει στην έννοια του «εκθέματος», μουσειακού, προφορικού, κοινωνικού, ανακατασκευάζοντας τις σημασίες του σε σημερινές καταστάσεις.

Παράλληλα με το εικαστικό της έργο, έχει επιμεληθεί και παρουσιάσει τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές για την τέχνη. Το 2003 ξεκίνησε στη Δημόσια τηλεόραση η εκπομπή της « Η Εποχή των Εικόνων» με προσκεκλημένους σημαντικούς Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες και προσωπικότητες της τέχνης. Έχει αναπτύξει πλούσια εκπαιδευτική και συγγραφική δραστηριότητα σε θέματα που αφορούν στην εκπαίδευση και τη σύγχρονη τέχνη ενώ έχει συνεργαστεί με μουσεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως Εθνική Πινακοθήκη, ΕΜΣΤ, Μουσείο Van Abbe, Μουσείο Μπενάκη, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Swartz, Οργανισμός ΝΕΟΝ, σχεδιάζοντας εκπαιδευτικά προγράμματα για τη σύγχρονη τέχνη.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ατομικές

1988 Αίθουσα Τέχνης Εποχές, Κηφισιά

1993 Αίθουσα Τέχνης Αθηνών, Αθήνα-Εγκιβωτισμοί.

1993 «Ορέστεια», εγκατάσταση, Ανοιχτό Θέατρο Γιώργος Μιχαηλίδης, Αθήνα

1994 Αίθουσα Τέχνης Αγκάθι, Αθήνα- Ο Κήπος

1995 Μύλος, Θεσσαλονίκη-Φορτία

1998 Γκαλερί Λόλα Νικολάου, Θεσσαλονίκη-Νυμφαία

- 2000 Γκαλερί Bernier/Eliades, Αθήνα-‘Α Βαθμός Συγγένειας
 2005 Γκαλερί Λόλα Νικολάου, Θεσσαλονίκη-Δεκαοκτώ
 2006 Γκαλερί Bernier/Eliades, Αθήνα, 6’ Λεπτά Περιήπου
 2011 Λουτρά ο Παράδεισος (Μπέη Χαμάμ), Θεσσαλονίκη-Petronella Oortman in Bey Hamam
 2012 Γκαλερί Bernier/Eliades, Αθήνα, Το Σπίτι
 2014 Ινστιτούτο Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης-“Ρωτώντας» Οπτικοακουστική εγκατάσταση
 2017 Μουσείο Μπενάκη-Petronella Oortman’s Dollhouse, Αθήνα
 2017 Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών- «Το Τραπέζι των Αφηγήσεων», Αθήνα

Ομαδικές (επιλογή)

- 1994 «Πάθη», Εγκατάσταση-Αποθήκη Αποστολών του ΟΣΕ-Σταθμός Λαρίσης, Αθήνα
 1997 «42e Salon de Montrouge», Hotel de Ville Montrouge, Montrouge, Γαλλία
 1998 «Νυμφαία». Συμμετοχή στην έκθεση «City as a Memory», Chicago Athenaeum, Museum of Architecture and Design, Chicago
 2000 “Protect me Project me” 30” video. NET στο πλαίσιο της εκπομπής Video Gallery

- 2001 «Ομαδική Έκθεση», Γκαλερί Bernier/Eliades, Αθήνα
 2004 «Arco 2004» Μαδρίτη, Ισπανία
 2006 «Μεταμφιέσεις: Θηλυκότητα, ανδροπρέπεια και άλλες βεβαιότητες», Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης (Μονή Λαζαριστών), Θεσσαλονίκη
 2006 «Κοινός Τόπος 2 - Επιστροφή», Θέατρο Επί Κολωνών, Αθήνα
 2007 «Τόποι. Μια έκθεση, μια προσέγγιση, ένα μουσείο, μια ιστορία», Μουσείο Μπενάκη-Κτήριο οδού Πειραιώς, Αθήνα
 2009 «La Premiere Image»- CENTRE REGIONAL D’ART CONTEMPORAIN LANGUEDOC-ROUSSILLON- SETE, Γαλλία
 2009 Remap, Αθήνα «Δεκαοκτώ»
 2010 In the Loop. Σύγχρονη βιντεοτέχνη από την Ευρώπη. Ούσιγκτον D.C –Εθνική Πινακοθήκη
 2011 Σύγχρονη Ελληνίδα, The Hub, Αθήνα
 2012 «Μαγικός Κύκλος» Loreni Alimandiri- Gazon Rouge gallery- Σπίτι της οδού Κυκλάδων, Αθήνα
 2013 Hydra School Project-«pō(-)i-trē»-poetry- Performance as –Interview- as Performance, Ύδρα
 2013 Athens Biennale- “Agora x4”- 4 Δράσεις σε 4 αγορές της Αθήνας
 2014 Μνήμη Σώματος, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη
 2016 Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος ΚΠΙ- SN-Fireflies in the Night Take Wing, Αθήνα

Katerina Zacharopoulou

She was born in Athens in 1958. She studied painting in Athens (1982-1987). She attended educational seminars on contemporary art at the Centre Georges Pompidou in Paris (1990-1994). In 1997-98 she received grants from the American Embassy, the Hellenic-American Union and the Chicago Artists International Program, which enabled her to work in Chicago (Chicago Cultural Center), where she had the opportunity to exhibit her art and organize educational programs.

Her artistic work mainly includes constructions, installations, photography and videos. She explores the importance of memory and subjectivity in art, but also the unique relationship between artist and artwork, in relation to social customs and practices, history of art, and the place of women within social reality. One of the characteristic motifs of her art is her 'Encasements' series, referring to closed structures, like boxes or houses, with obvious theatrical features and allusions to long-standing stereotypes.

Alongside her artistic work, she has worked with national and private mass media on art and culture programmes. Since 2003, she is the presenter of the show The Era of Images for ERT, the Greek state broadcaster, where she interviews acclaimed Greek and foreign artists and other art people. She is particularly interested and active in the field of education and contemporary art by regularly organizing workshops in museums and other organizations (Athens National Art Gallery, the National Museum of Contemporary Art, the Benaki Museum, NEON organization, The Swartz Foundation etc). She has been awarded by the World Council of Hellenes Abroad for her contribution to the dissemination of Greek creation in the U.S.A.

She has presented her work in 14 solo exhibitions and has participated in several group shows in Greece and abroad. Since 2000, she collaborates with Bernier-Eliades gallery (Athens). Her latest exhibition-audio installation Asking (Greek Institute of Contemporary Art-iset, 2014) with interview extracts from her personal archival material, is about the management of art archives and their significance.

EXHIBITIONS

Solo

1988 EPOCHES Gallery

1993 "Incubations"-Athens Art Space, Athens

1993 "Orestia", installation-George Michaelides Open Theatre, Athens

1994 Agathi Art Gallery. The Garden

1995 "Cargos"-MYLOS, Thessaloniki

1998 "Nymphs and brides"-Lola Nikolaou Gallery, Thessaloniki

2000 "A Degree of Relationship"-Gallery Bernier/Eliades, Athens
2005 "Decaocto"-Lola Nikolaou Gallery, Thessaloniki
2006 "About 6 minutes"-Gallery Bernier/Eliades, Athens
2011 "Petronella Oortman"-Bey Hamam (CACT)Thessaloniki
2012 "The House"-Gallery Bernier/Eliades, Athens
2014 "Asking" – iset-Contemporary Greek Art Institute, Athens
2017 "Petronella Oortman's Dollhouse" Benaki Museum, Athens
2017 "A Table of Narrations" Onassis Cultural Center. Athens

Group (selection)

1994 "Passions", installation, Larissa Station, train warehouse, Athens
1997 42nd Salon de Mont Rouge, Paris
1998 "Nymphaia" Participation in the exhibition "City as a memory", Chicago Athenaeum, Museum of Architecture and Design, Chicago
2000 "Protect me, project me", 30" video broadcasted on the show "Video Gallery" (Public television, NET)
2001 Group exhibition at Gallery Bernier/Eliades, Athens
2004 Arco-Gallery Bernier / Eliades, Madrid

2006 "Masquerades-Femininity, masculinity and other certainties", State Museum of Contemporary Art, Thessaloniki.
2006 "Common place 2- Return"- Epi Kolono Theatre, Athens
2007 «Places», MMCA.- Benaki Museum, Athens
2009 "The First Image"-Centre Regional D'Art Contemporain Languedoc-Roussillon (CRAC)
2009 Remap 2-Second Athens Biennale-parallel programme
2010 "In The Loop. Contemporary Video Art from European Union", National Portrait Gallery-Washington DC
2011 "Contemporary Greek Women Artists"-The Hub Art Space-Athens
2012 "The Magic Circle"-Gazon Rouge Gallery. Cycladon street House- Athens
2013 Hydra School Project-«pō(-)ī-trē»-poetry- Performance as -Interview- as Performance
2013 Athens Biennale- "AGORA x 4"- Performances in 4 market places in the city of Athens
2014 Body memory CACT -Thessaloniki Contemporary Art Center
2016 Stavros Niarchos Foundation Cultural Center SNFCC "Fireflies in the Night Take Wing", Athens

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την ευκαιρία της έκθεσης
«Κατερίνα Ζαχαροπούλου. Το κουκλόσπιτο της Petronella Oortman»
Μουσείο Μπενάκη, Κτίριο οδού Πειραιώς 138 • 9 Φεβρουαρίου – 12 Μαρτίου 2017

ΕΚΔΟΣΗ

Επιμέλεια: Κατερίνα Ζαχαροπούλου, Συραγώ Τσιάρα
Κείμενα: Κατερίνα Ζαχαροπούλου, Συραγώ Τσιάρα
Γλωσσική επιμέλεια: Συραγώ Τσιάρα
Φωτογράφιση έργων: Θανάσης Ταμβακίδης
Σχεδιασμός και καλλιτεχνική επιμέλεια: Δημήτρης Μηλώσης
Παραγωγή: ΜΟΥΓΚΟΣ - ΕΝΤΥΠΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ

Διοργάνωση: Μουσείο Μπενάκη και Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης – Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης
Επιμέλεια: Συραγώ Τσιάρα
Συντονισμός: Μαρία Σαρρή
Σχεδιασμός εγκατάστασης: Κατερίνα Ζαχαροπούλου
Επεξεργασία βίντεο: Θανάσης Ταμβακίδης
Γραφιστικές εφαρμογές: Ζώζη Φράγκου
Τοποθέτηση εγκατάστασης: Θανάσης Ταμβακίδης
Μηχανήματα – εξοπλισμός: Γιάννης Μαλατάντης
Συντονισμός χορηγικού προγράμματος: Μαρία Θρουβάλα
Επικοινωνία: Νικολέττα Μέντη
Γραφείο τύπου: Αθηνά Ησαΐα

ISBN: 978-960-476-208-8

© έκδοσης: 2017 Μουσείο Μπενάκη
© έργων: Κατερίνα Ζαχαροπούλου
© φωτογραφιών: Κατερίνα Ζαχαροπούλου

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Μουσείο Μπενάκη
Κουμπάρη 1, 106 74 Αθήνα
Τηλ. 210 3671000 • www.benaki.gr

Με την υποστήριξη του: **outset.**

ΜΟΝΙΜΟΙ ΧΩΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου ή της εικονογράφησης του βιβλίου χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

The catalogue was first published on the occasion of the exhibition

“Katerina Zacharopoulou. Petronella Oortman’s Doll House“

Benaki Museum, Athens, 138 Pireos str. building • 9 February – 12 March 2017

PUBLICATION

Editors: Katerina Zacharopoulou, Syrago Tsiara

Texts: Katerina Zacharopoulou, Syrago Tsiara

Text editing: Syrago Tsiara

Works photographed by Thanasis Tamvakidis

Design and layout: Dimitris Milosis

Production: MOUGOS - Communication in Print

EXHIBITION

Organization: Benaki Museum and Thessaloniki Centre of Contemporary Art - State Museum of Contemporary Art

Editor: Syrago Tsiara

Coordinator: Maria Sarri

Exhibition design: Katerina Zacharopoulou

Video processing: Thanasis Tamvakidis

Graphics: Zozi Frangou

Exhibition installation: Thanasis Tamvakidis

Machinery - equipment: Giannis Malatantis

Sponsorship programme coordination: Maria Throuvala

Communication: Nicoletta Menti

Press office: Athina Isaia

ISBN: 978-960-476-208-8

Publication copyright: © 2017 Benaki Museum
Works copyright: © Katerina Zacharopoulou
Photographs copyright: © Katerina Zacharopoulou

Benaki Museum
1 Koumbari St, 106 74 Athens
BENAKI MUSEUM Tel. +30 210 3671000 • www.benaki.gr

With the support of: **outset.**

PERMANENT COMMUNICATION SPONSORS OF THE BENAKI MUSEUM

Reprint, republication or reproduction, in any way, of the texts and/or images contained in this book, in whole or in part, without the prior written consent of the publisher is prohibited.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ
BENAKI MUSEUM

ISBN: 978-960-476-208-8

9 789604 762088